

СЕКЦІЯ 1. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ;  
ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІУДК [159.942.5:355.01(477:470)]:615.851  
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2023-3-1>**«НЕУСВІДОМЛЮВАНИЙ АНАЛІТИЧНИЙ ТРЕТІЙ» ЯК МЕТАФОРА  
ОПРАЦЮВАННЯ СТАГНАЦІЇ У ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНІЙ ДІАДІ****Данилевський Іван Анатолійович,**  
аспірант кафедри психології

Університет економіки та права «КРОК»

danylevskiy@gmail.com  
<https://orcid.org/0009-0002-9311-0729>

Перед українською професійною психотерапевтичною спільнотою постають надзвичайно нагальні завдання та виклики, що потребують пошуку відповідних метафор та інструментів для вирішення, а саме: подолання травм війни, розщеплення, кризи ідентичності, питання встановлення та репарації контакту, подолання та опрацювання криз і глухих кутів у комунікації. Автором розглянуто використання метафори третього у різних контекстах, зокрема: третього у розвитку, третього у культурі, третього у стосунках. Завдяки здійсненому аналізу у статті виокремлено та узагальнено таку метафору психотерапевтичної роботи, як «Неусвідомлюваний Третій». Автор наводить кейс зі своєї роботи, що ілюструє використання даної метафори. **Мета статті** полягає у всебічному розгляді такої метафори психотерапевтичної роботи, як «Неусвідомлюваний Третій». **Методи дослідження.** Основним методом отримання результату є теоретичний аналіз і синтез, у межах котрого здійснюється добір та узагальнення інформації; її зіставлення, порівняння та критичне осмислення, а також формулювання основних характеристик неусвідомлюваного аналітичного Третього як предмету дослідження. **Результати.** Показано, що ми спостерігаємо зміщення фокусу від «психології однієї людини» до «психології стосунків». У зв'язку із цим багато понять також потребують свого переосмислення, оскільки вони є пояснювальними конструктами та метафорами, що описують психотерапевтичний процес як вплив на інтрапсихічне аналізанта, натомість у психотерапії, що ґрунтується на «психології двох осіб», ми маємо справу з міжособистісними стосунками, що призводить до необхідності докорінним чином переосмислити застосовувані аналітичні інструменти. Також зазначається, що Третій допомагає помітити, розпізнати та осмислити глухі кути терапії, що переживаються терапевтичною парою як стагнація. **Висновки.** Завдяки метафорі «Неусвідомлюваного Третього» стає можливим виявлення та осмислення глухих кутів у психотерапевтичному процесі. Наступним питанням є їх опрацювання. Аналітик повинен утвердитися як суб'єкт в аналітичному просторі. Щоб досягти цього, у ситуації психотерапевтичного діалогу має відбуватися розкриття психічного змісту, психічного процесу, емоційної реальності чи стану себе, що узгоджується з характером аналітика. Така позиція передбачає можливість взаємних роздумів над кризами та глухими кутами в роботі.

**Ключові слова:** третій, реляційне позасвідоме, інтерсуб'єктивне, аналітичний об'єкт, аналітична діада, аналітичні стосунки, глухий кут, репарація контакту.

**“THE UNCONSCIOUS ANALYTIC THIRD” AS A METAPHOR FOR PROCESSING  
STAGNATION IN THE PSYCHOTHERAPEUTIC DYAD****Danylevsky Ivan Anatoliyovych,**

Postgraduate Student at the Department of Psychology

“KROK” University

danylevskiy@gmail.com  
<https://orcid.org/0009-0002-9311-0729>

The Ukrainian professional psychotherapy community faces extremely urgent tasks and challenges that require the search for appropriate metaphors and tools for solving them, namely: overcoming the trauma of war, splitting, identity crisis, the issue of establishing and repairing contact, overcoming and working through crises and impasses in communication. The author considered the use of the metaphor of the third in various contexts, in particular: the third in development, the third in culture, the third in relationships. Thanks to the performed analysis, the article singles out and summarizes such a metaphor of psychotherapeutic work as the “Unconscious Third”. The author cites a case from his work that illustrates the use of this metaphor.



**Purpose** is a comprehensive consideration of such a metaphor of psychotherapeutic work as the “Unconscious Third”. **Methods.** The main method of obtaining results is theoretical analysis and synthesis, within which selection and generalization of information is carried out; its comparison and critical interpretation, as well as the formulation of the main characteristics of the unconscious analytical Third as a subject of research. **The results.** It is shown that we are witnessing a shift in focus from the “one person psychology” to the “psychology of relationships”. In this regard, many concepts also need to be reinterpreted, since they are explanatory constructs and metaphors describing the psychotherapeutic process as an influence on the intrapsychic of analysand, on the other hand, in psychotherapy based on the “two person psychology”, we deal with interpersonal relationships, which leads to the need to fundamentally rethink the used analytical tools. It is also noted that the Third helps to notice, recognize and make sense of the impasses in therapy experienced by the therapeutic pair as stagnation. **Conclusions.** Thanks to the metaphor of the “Unconscious Third”, it becomes possible to identify and understand impasses in the psychotherapeutic process. The next issue is their processing. The analyst must establish themselves as a subject in the analytical space. In order to achieve this, in the situation of psychotherapeutic dialogue, there must be a disclosure of the mental content, mental process, emotional reality or state of the self, which is consistent with the character of the analyst. Such a position provides for the possibility of mutual reflection on crises and impasses in work.

**Key words:** *third, relational unconscious, intersubjective, analytic object, analytic dyad, analytic relationship, impasse, contact reparation.*

### Вступ

Понад сторіччя розвитку психоаналіз та психодинамічно орієнтована психотерапія навряд чи виглядають для дослідників як послідовний, несуперечливий та зрозумілий процес. Це скоріше «клаптикова ковдра», що зшита зі шматочків надзвичайно відмінних між собою за фактурами (теорій) та розмірами (значущості впливу). Між деякими з них подібність є настільки високою, що їх важко розрізнити, важко швидко визначити, де завершується один і починається інший. Інші клаптики відразу стають помітними на загальному тлі внаслідок своєї унікальності, унаслідок виразних особливостей фактури, кольору, форми тощо. Але кожен із цих елементів є продуктом індивідуальних чи колективних рефлексій, спрямованих на узгодження психоаналітичної «класики» з викликами нових суспільних запитів. Так, фрейдівська концепція триб-аналізу була цілком адекватним аналітичним інструментом для опису та дослідження проблем, типових для вікторіанської епохи у Відні наприкінці XIX ст. Його ж концепція «потягу до смерті» постала як спроба осмислити та опрацювати жахи Першої світової війни (Fromm, 2013; Ricoeur, 1977). Розвиток Его-психології у Сполучених Штатах цілком узгоджується з прагматичними запитами повоєнного американського суспільства (Burston, 2006; Erikson, 1959). М. Кляйн розробила теорію об'єктних стосунків, що була намаганням опрацювати її власні особистісні проблеми, проте в остаточному підсумку без цієї теорії неможливо уявити роботу з дуже ураженими, межовими пацієнтами (Schwartz, 2017). Д. Боулбі працював з дітьми та підлітками з антисоціальними розладами у післявоєнній Британії та сформулював теорію прив'язаності (Bowlby, 1969; Goodman, 2009). А 60-ті та 70-ті роки XX ст. позначилися психічною епідемією нарцистичних розладів, інструменти для роботи з якими запропонував Х. Кохут (Kohut, 1971) у селф-психології.

І хоча психодинамічні напрями, що ґрунтуються на увазі до стосунків, які виникають між людьми, беруть свій початок ще в роботах Ш. Ференці (Bokanowski, 2017; Harris & Kuchuck, 2015), а це 20-ті роки минулого століття, протягом останніх 30 років вони переживають свій активний розвиток. Можливо, це пов'язано з тим, що сучасне віртуалізоване суспільство, занурене у потік постправди, як ніколи інтенсивно переживає своє відчуження та ізоляцію. Тому потреба у валідизації взаємного афективного впливу починає набувати високої питомої ваги в позасвідомих пошуках як пацієнтів, так і спеціалістів.

### 1. Теоретичне обґрунтування проблеми

Очевидно, що під час та після великої війни наше суспільство буде змушене зустрітися із серйозними викликами: необхідністю подолання травм війни, розщепленнями, кризами ідентичності. Тому питання репарації контакту як із самим собою, так і контакту з іншими людьми, подолання та опрацювання криз та глухих кутів у комунікації постане як надзвичайно нагальне.

*Мета статті* полягає у всебічному розгляді такої метафори психотерапевтичної роботи, як «Неусвідомлюваний Третій».

*Завданнями статті* є висвітлення ресурсів застосування цього інструменту психотерапевтичної роботи, а також ілюстрування його використання у практичному кейсі.

### 2. Методологія та методи

Основним методом отримання результату є теоретичний аналіз і синтез, в межах котрого здійснюється добір та узагальнення інформації; її зіставлення, порівняння та критичне осмислення, а також формулювання основних характеристик неусвідомлюваного Третього як предмету дослідження.

### 3. Результати та дискусії

Протягом усього часу існування психоаналітичної психотерапії психотерапевтичні діади

стикалися з «глухими кутами», «кризами в терапії», «опорами» тощо. Відповіддю класичного аналізу на питання про генезу такої кризи було посилання на пацієнта – «щось із пацієнтом». А саме: це прояв його опору, який слід подолати задля відновлення аналітичного процесу. Згодом аналітики висунули сміливу контрідію: «можливо, щось із самим аналітиком». А тому необхідно самому аналітику докласти зусиль для лікування власного невроту, щоб останній «не заважав» лікуванню пацієнта. Інтерперсональні (інтерсуб'єктивні, реляційні) аналітики висловили інше припущення: «можливо, щось з контактом; можливо, те, що відбувається у терапевтичній діаді, відбувається не в пацієнті і не в аналітикові, а між ними». Ця ідея – дослідження не інтрапсихічного (або принаймні не лише його), а інтерсуб'єктивного, або ж діалектичного, зв'язку між персональним та міжособистісним психічними просторами – стає зараз загальноновизнаним способом осмислювати психотерапевтичний процес.

Отже, ми спостерігаємо зміщення фокусу від «психології однієї людини» до «психології двох осіб», або ж до «психології стосунку». У зв'язку із цим багато понять також потребують свого переосмислення, оскільки вони є пояснювальними конструктами та метафорами, що описують психотерапевтичний процес як вплив на інтрапсихічне аналізанта, натомість у психотерапії, що ґрунтується на стосунках, ми маємо справу з міжособистісними стосунками, що призводить до необхідності докорінним чином переосмислити застосовувані аналітичні інструменти.

Ці теоретичні зміни проілюструємо за допомогою такого поняття, як «позасвідоме». Позасвідоме вже не сприймається лише як інтрапсихічний феномен, що містить у собі динамічно витіснений матеріал. Поняття позасвідомого розширюється, у нього включають також і дорефлексивні та непідтверджені змісти (Stolorow et al., 1987). Також еволюція психотерапевтичного мислення призвела до ідеї реляційного позасвідомого, яку С. Герсон описує як «невизнаний зв'язок, який обволікує кожен стосунок, впливає на вираження та стискання суб'єктивності кожного партнера та окремого позасвідомого в межах цих конкретних стосунків» (Gerson, 2004).

На нашу думку, однією з найбільш цікавих метафор, що породжує концепт реляційного позасвідомого, є неусвідомлюваний інтерсуб'єктивний третій (аналітичний третій, або Третій). Щоправда, тут потрібна ремарка: гуманітарна наука загалом і психоаналітична теорія зокрема створили багато омонімів. «Третій» використовується щонайменше у трьох різних значеннях (Gerson, 2004), а саме – як «третій у розвитку», «третій у куль-

турі», «третій у стосунках». Перші два способи являють собою неінтерсуб'єктивну форму використання поняття, а остання відображає саме реляційний погляд на його вміст.

Розглянемо зміст згаданих концептів. Так, під «третім у розвитку» розуміють спосіб осмислювати та інтерпретувати едипальність, тобто можливість розвитку дитини та виходу за межі діади. У міру свого дорослішання дитина знайомиться і приймає принципи ієрархії та статево-рольової соціалізації. Для характеристики цього процесу також часто використовується термін «триангуляція». І в такому значенні третій – чи то фізичний батько, чи символічна його репрезентація – це той, хто роз'єднує, позбавляє діаду симбіотичної єдності та натомість дає можливість з'явитися правилам та позиції спостерігача (Britton, 2004; Erikson, 1959; Kernberg, 2006; Mahler et al., 1975). Очевидно, що тут йдеться про неінтерсуб'єктивне розуміння поняття: третій постає не продуктом стосунків, а скоріше «інтрапсихічним досягненням» (Gerson, 2004).

Культуральний третій – це ідея, що, маючи витоки ще у працях З. Фрейда (Freud, 1929), отримала потужний розвиток у доробках французьких психоаналітиків. Тут йдеться про розуміння культури як третього, про дискурс, що формує стосунки в діаді. Культура у своїй повсякденності формулює та формує симулякр «реальності» для суб'єкту та міжособистісних стосунків. «Культура-мова» є тим посередником, який конституює співвіднесеність особистості й Іншого, виступає тим єдиним, що може їх об'єднати. Культура не є атрибутом особистості, навпаки, особистість є атрибутом культури (Chasseguet-Smirguel, 1999; Lacan, 2006). Культуральний третій також є неінтерсуб'єктивним розумінням поняття: це феномен, що трансформує та формує стосунки.

Принагідно зазначимо, що «третього у розвитку» та «третього в культурі» об'єднує бачення третього як такого, що перебуває поза межами діади. «Третій у стосунках» є саме інтерсуб'єктивним розумінням терміна. Власне, Д.В. Віннікотт (Winnicott, 1958) одним із перших у своїй формулі «не існує такої речі, як немовля» акцентував нашу увагу, що психіка немовляти не розвивається у вакуумі, а лише в тісній взаємодії з материнською психікою. Пізніше, розвиваючи ці міркування, Томас Т. Огден (Ogden, 2016) додав, що не може існувати і такої «речі», як мати без своєї дитини. Психічне немовляти та матері діалектично пов'язане у своїй єдності-відмінності.

Подібну ж аналогію ми можемо використати у контексті того зв'язку, що утворюється та функціонує у психотерапевтичній діаді. Маючи на меті намір зрозуміти його



глибинну природу, спробуємо виявити джерела його походження. На нашу думку, тут доцільно звернутися до праць Д.В. Віннікотта. Він зазначав, що життя людської істоти може бути описане трьома рівнями – це зовнішня реальність, внутрішня реальність індивіда та проміжна зона безпосереднього досвіду. І цей простір, що в безпосередньому досвіді формується між дитиною та матір'ю, Д.В. Віннікотт називав перехідним простором. «Тут зароджується гра, і тому я називаю цей простір ігровим майданчиком» (Winnicott, 1971). Доречно підкреслити, що власне психотерапію він уважав формою гри: «...психотерапія працює на стику двох областей гри – пацієнта та психотерапевта. Терапевт, який не здатний грати, не придатний для цієї роботи. Якщо пацієнт не може грати, необхідно зробити щось, що дасть можливість почати робити це (грати), після чого можна починати психотерапію» (Winnicott, 1971). Отже, уже в роботах Д.В. Віннікотта ми можемо бачити цю важливість перехідного, «третього» простору, що не належить ані аналітику, ані пацієнтові, ані внутрішній, ані зовнішній реальності.

Іншим передвісником ідей «третьості», на нашу думку, слід назвати А. Гріна (Green, 1975), який також ставить досить виразний акцент на діалектичному зв'язку між аналітиком та пацієнтом. Аналітик прагне спілкуватися з пацієнтом «його мовою», пацієнт, своєю чергою, хоче, щоб його зрозуміли, і може відповідати лише мовою аналітика. І аналітик, таким чином, спілкується із власною ілюзією стосовно суб'єктивності пацієнта. І аналітику залишається лише показувати, як він розуміє – за допомогою свого суб'єктивного переживання – вплив на себе повідомлень пацієнта. Відповідно, аналітик не може претендувати на абсолютну об'єктивність свого слухання.

А. Грін стверджує, що обмеженням придатності до аналізу є лише обмеження самого аналітика. Придатність пацієнта до аналізу визначається суб'єктивною оцінкою аналітиком розриву між його здатністю розуміння і матеріалом, що надає пацієнт. Далі цю думку докладно розвивають представники інтерсуб'єктивного психоаналізу (Stolorow et al., 1987).

А. Грін вважає, що у разі коли аналіз обмежується інтерпретацією перенесення, існує обмежена аналітична мета, яка завдає шкоди свободі та спонтанності дискурсу і є поверненням до навіювання. Для нього всі інтерпретації відбуваються у контексті перенесення, навіть якщо вони не посилаються на нього. А Грін також уводить поняття «аналітичний об'єкт», стверджуючи, що той не є ні внутрішнім (аналізанта або аналітика), ні зовнішнім (того чи іншого), але знаходиться

між ними. У сеансі психотерапії аналітичний об'єкт схожий на третій об'єкт, продукт зустрічі аналізованого та аналітика.

Т. Огден є одним із провідних психоаналітиків, що у своїх роботах описує «інтерсуб'єктивного аналітичного третього». Він пише про нього як про третю суб'єктивність, що є наслідком роботи унікальної діалектики, котра виникає за допомогою та між окремими суб'єктами (аналітиком та аналізантом) в аналітичному сеттінгу (Ogden, 2004; Ogden, 2021). Під таким кутом зору сновидіння, асоціації та фантазії пацієнта вже не є безпосередньо його продукцією (як і сновидіння, асоціації та фантазії аналітика), а належать неусвідомлюваному суб'єкту, що фантазує про стосунки між аналітиком та аналізантом (Ogden, 2016; Ogden, 2020).

Психоаналітичну техніку Т. Огдена часто називають також «окейричною», оскільки весь психотерапевтичний процес може бути розглянуто як метафору сновидіння чи марення, що в психоаналітичних роботах, створених під впливом британського психоаналітика У. Біона, мають назву «ревері» (Bion, 1970; Ferro, 2006). Для У. Біона ревері – це спосіб матері опрацьовувати за допомогою своєї психіки через мрії, фантазії, марення примітивний несимволізований психічний світ немовляти. Так само і аналітик, утворюючи діаду з аналізантом, використовує ревері як спосіб зрозуміти поза-свідому комунікацію між ними.

Для Д. Бенджамін розуміння інтерсуб'єктивного третього дуже тісно пов'язане з ідеєю взаємної регуляції та взаємного визнання. Її цікавить, як саме люди спільно будують систему стосунків та яким чином розвивають інтерсуб'єктивну здатність до такої співтворчості. Для Д. Бенджамін Третій – це те, чому ми підкорюємося. Третій являє інтерсуб'єктивний ментальний простір, що полонить собою (Benjamin, 2004). Д. Бенджамін розглядає різницю між двома станами: двоїчністю комплементарності та потенційним простором третьості. У комплементарній позиції конфлікт неможливо опрацьовувати, спостерігати, утримувати, обговорювати або ж перетворити на гру (символізувати). Конфлікт виникає та переживається як нерозв'язане протистояння. Таку динаміку авторка описує через позиції *doer/done to*, що у перекладі може звучати як «твірник/страдник». Йдеться про комплементарні стосунки, у яких один (твірник) переживається як такий, що здійснює певну дію/насильство/владний дискурс над іншим (страдником), котрий об'єктивований твірником, переживає себе як жертву. Таку динаміку вона описує як *subjugating third*, тобто підкорюючий третій.

У цьому ми бачимо різницю у використанні метафори «Третього» у Т. Огдена та

Д. Бенджамін: для Т. Огдена – це позасвідомана динаміка в терапевтичній діаді, що набуває власної суб'єктності; Д. Бенджамін називає цю динаміку комплементарністю творника/страдника, а вихід із неї відбувається за рахунок залучення «морального третього». За її словами, спільно створений третій (*co-created third*) має у собі водночас якості винайденого та створеного, а на запитання: «Хто створює цей паттерн – ти чи я?» парадоксальною відповіддю є «Ми обидва і ніхто» (Benjamin, 2004).

В огденівських метафорах аналітичний третій ризикує перетворитися з продукту двох суб'єктивностей, керованих несвідомими процесами, на ділянку проєкцій, яку аналітик може розглядати в актах одностороннього розуміння. Як зазначає С. Герсон, доцільно розглядати інтерсуб'єктивні відносини не як третю сутність, а скоріше як складову частину реляційної неусвідомлюваної діади (Gerson, 2004).

Надалі нами буде наведено ілюстрацію використання цього аналітичного інструменту (тобто «Неусвідомлюваного Третього») у практичній діяльності, зокрема буде висвітлено ті можливості виходу з глухих кутів терапії, які дозволяє метафора Третього.

Молодий талановитий чоловік із хорошим почуттям гумору та гострим розумом, працює у сфері ІТ, терапевт внутрішньо назвав його Ікаром через його схильність надто захоплюватися, ідеалізувати та переоцінювати (себе, людей, ті чи інші ідеї) та, відповідно, болісно реагувати, коли ці ілюзії розбиваються об іншість партнерів або реалії цього світу.

У процесі терапії аналітик поділився з ним асоціацією про Ікара (якому змайстрував крила батько Дедал, але застеріг сина від намірів наблизитися до сонця, але той проігнорував застереження, сонце розтопило віск на крилах, Ікар впав та загинув). У відповідь неї Ікар відреагував, зазначивши: «Так то батько дав \*\*\* крила». На той момент це звучало досить кумедно. Знадобився певний час, щоб аналітик усвідомив, наскільки добре Ікар уміє приховувати біль та смуток під гумором. Однак це переживання – чи є батько достатньо потентним, щоб надати йому хороші крила – виявилось одним із латентних переживань цього аналізу. Ікар іноді кепкує з аналітика, що той не знає якихось нових технологічних «фішок», або ж з того, що останній «як у минулому сторіччі» записує розклад сесій у записник, а не в телефон. Аналітик, своєю чергою, час від часу відчуває себе трохи недолугим або погано адаптованим до сучасного світу, що породжує питання: які ж тоді крила він може дати Ікарові?

Перші два роки аналіз проходив більшою мірою очно. Однак перед початком війни Ікар

разом зі своєю дівчиною переїхав за кордон. Він сумує та переживає за своїх близьких, що лишилися в Україні, фантазує про повернення. Є певні складності, пов'язані з адаптацією до нових умов: інша країна, зміна фінансових можливостей, нове оточення, проте в аналітика склалося загальне враження, що клієнт непогано дає собі раду. Останнім часом сесії стали більш мовчазними та формальними. Але у цілому залишалось враження, що ніби все добре, життя йде своїм порядком. На одній із сесій, коли Ікар знов почав розповідати «зведення новин», аналітик раптом усвідомив, що перебуває глибоко у своїх «ревері», які ми, слідом за Т. Огденом, розуміємо як вияв Третього. Він пригадав свої студентські роки, які були цікавими, але непростими, оскільки вони припали на кінець 90-х, а його батьки жили дуже скромно. Навчаючись в іншому місті, він намагався завжди в листах чи телефонних розмовах продемонструвати, що в нього все добре, хоча насправді це не завжди відповідало реальним справам. Одного разу він кілька днів не мав грошей навіть на те, щоб купити хліба, проте дуже щиро запевняв маму телефоном, що добре харчується, навіть купує фрукти. Інший спогад стосувався подій, коли аналітик виявився затягнутим у бійку, де йому розірвали куртку, проте він сказав, що в тролейбусі її затисло та порвало дверима.

Коли аналітик виринув зі спогадів, звісно, перед ним постало питання: яким саме чином ці спогади пов'язані з тим, що відбувається зараз між ним та клієнтом. Відповіддю на це питання було усвідомлення аналітиком його тривоги та занепокоєння формально хорошим процесом терапії.

Занурення у ці ревері було, за словами Т. Огдена, позасвідомою спробою аналітика порушити баланс власної психіки. Надійний контакт із пацієнтом перетворився на простий та передбачуваний. У цей момент аналітик усвідомив, як мало в їхній роботі лишилося гри, креативності та спільного створення сенсів і як багато вони від цього втрачають.

Аналітик погодився замінити живий терапевтичний процес тихою зручністю та комфортом ситуації, коли «у всіх усе добре».

Таким чином, ми спостерігаємо те, що В. та М. Баранже називали бастіоном – психічним сховком, який спільно поділяють терапевт та його клієнт (Barranger & Barranger, 2008). Але, як зазначає Т. Огден, «наші помилки на сесіях часто є сигналами від наших найздоровіших частин» (Ogden, 2016).

Ця ситуація із зануренням аналітика під час сесії у власні спогади та асоціації стала для нього чимось подібним. Але «жодну думку, почуття чи відчуття не можна вважати такими, якими вони були або будуть поза контекстом специфічної (і постійно змінюваної)



несвідомої інтерсуб'єктивності, створеної аналітиком та аналізантом» (Ogden, 2004).

Спогади та переживання аналітика прийшли на допомогу, щоб вирватись із пастки терапевтичного глухого кута, у якій вони разом опинилися.

Т. Огден пише: «Аналітичний досвід відбувається в минулому і теперішньому і включає у себе минуле, яке оживає (як для аналітика, так і для аналізанта) через переживання, що породжене між аналітиком та аналізантом (тобто за допомогою аналітичного третього)» (Ogden, 2004).

У наведеній вище ситуації Третій допомагає помітити, розпізнати та осмислити глухі кути терапії, що переживаються терапевтичною парою як стагнація. Через ревері підсвічуються нарцистичні захисти як аналізанта, так і аналітика. Взаємне бажання лишатися у самозаспокійливій афірмації – «я з усім даю собі раду» – приховує уразливість, сором та переживання меншовартості.

#### Висновки

Отже, завдяки «Третьому» стає можливим виявлення та осмислення глухих кутів у психотерапевтичному процесі. Але наступним питанням є його опрацювання. Як зазначає Т. Огден, досвід третього, хоча і створений спільно, не є ідентичним для кожного учасника. Аналітичний третій є асиметричною конструкцією, що генерується в контексті аналітичного налаштування та сильно визначається співвідношенням ролей аналітика й аналізанта, при цьому несвідомий досвід аналізанта має певні привілеї, адже саме на ньому концентрується аналітичний дискурс. Досвід аналітика в аналітичному третьому використовується в першу чергу як засіб розуміння свідомого і несвідомого досвіду аналізованого.

Таким чином, можна уявити, що з погляду Т. Огдена, результатом опрацювання цього глухого кута була б інтерперетація на кшталт:

«Ви хочете показати мені, як добре Ви даєте раду зі своїм дорослим життям» або ж «Вам би хотілось вберегти мене від переживань за Вас». Проте, на нашу думку, слід заперечити Т. Огдену: адже саме аналітик користується певними привілеями, коли має змогу ховати свій внутрішній світ та ідеалізувати свій власний контейнер: він має владу в односторонньому порядку створювати інтерпретації та сенси.

Для Д. Бенджамін вихід із глухого кута знаходиться у взаємному визнанні «морального третього», тобто у симетричній позиції щодо відповідальності за обрив комунікації чи кризи у ній. І тоді аналітику варто було б визнати, що не тільки аналізант хотів би вберегти аналітика, а й психотерапевт хотів би прожити годину без зайвих хвилювань. Така позиція передбачає можливість взаємних роздумів над кризами та глухими кутами в роботі.

Також близькою у цьому сенсі вбачається позиція К. Болласа з його «діалектикою відмінностей». А саме: аналітик повинен утвердитися як суб'єкт в аналітичному просторі. Щоб досягти цього, у ситуації психотерапевтичного діалогу має відбуватися розкриття психічного змісту, психічного процесу, емоційної реальності чи стану себе, що узгоджується з характером аналітика. Тому доречною вбачається його рекомендація описувати пацієнтові, як він прийшов до певної інтерпретації, а не просто робити інтерпретацію у закінченій формі вторинного процесу.

Перспектива подальших досліджень полягає у вивченні терапевтичних ресурсів метафори «неусвідомлюваного аналітичного третього», використання її для подолання кризи та стагнації у терапевтичній діаді. Це дасть можливість виробити рекомендації для роботи з «глухими кутами» та запропонує інший погляд на роботу з опорами та захистами в психодинамічно орієнтованій психотерапії.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Barranger M., Barranger W. The analytic situation as a dynamic field. *The International Journal of Psychoanalysis*. 2008. № 89. P. 795–826, .
2. Benjamin J. Beyond doer and done to – an intersubjective view of thirdness / *The Psychoanalytic Quarterly*. 2004-jan. Vol. 73. Iss. 1.
3. Benjamin J. Two-Way Streets: Recognition of Difference and the Intersubjective Third / differences. *A Journal of Feminist Cultural Studies*. 2006. Volume 17. № 1.
4. Bion W.R. Attention and Interpretation. London : Tavistock Publications, 1970.
5. Bokanowski T. The Modernity of Sándor Ferenczi. His Historical and Contemporary Importance in Psychoanalysis / Taylor & Francis, 2017.
6. Bollas C. The Shadow of the Object: Psychoanalysis of the Unthought Know. Published: June 14, 1989 by Columbia University Press.
7. Bowlby J. Attachment and Loss / Basic Books, 1969.
8. Britton R. Subjectivity, objectivity, and triangular space. *The Psychoanalytic Quarterly*. 2004-jan. Vol. 73. Iss. 1.
9. Burston D. Erik Erikson and the American Psyche. *Ego, Ethics, and Evolution* / Jason Aronson, Inc., 2006.
10. Chasseguet-Smirguel J. Oedipus and psyche. *British Journal of Psychotherapy*. 1999. № 15 (4).
11. Erikson, E. H.; *Childhood and Society*. New York: Norton 1950 *Identity and the Life Cycle*. New York : Int. Univ. Press, 1959.
12. Ferro, A. Trauma, reverie and the field. *Psychoanalytic Quarterly*. 2006. Vol. LXXV(4). P. 1046–56.

13. Freud S. Civilization and Its Discontents. Standard Edition. 1929. Vol. 21. P. 57–145.
14. Fromm E. Sigmund Freud's Mission: An Analysis of his Personality and Influence / Open Road Media, 2013.
15. Gerson S. The relational unconscious: a core element of intersubjectivity, thirdness and clinical process. *The Psychoanalytic Quarterly*. 2004-jan. Vol. 73. Iss. 1.
16. Goodman G. Therapeutic Attachment Relationships: Interaction Structures and the Processes of Therapeutic Change / Jason Aronson, Inc., 2009.
17. Green A. The Analyst, Symbolization and Absence in the Analytic Setting (On Changes in Analytic Practice and Analytic Experience) – In Memory of D. W. Winnicott. *International Journal of Psychoanalysis*. 1975. Vol. 56. P. 1–22.
18. Harris A., Kuchuck S. The Legacy of Sandor Ferenczi. From Ghost to Ancestor / Taylor & Francis, 2015.
19. Kernberg O. Identity: Recent findings and clinical implications. *Psychoanalytic Quarterly*. 2006. Vol. 74. P. 969–1004.
20. Kohut H. The Analysis of the Self: A Systematic Approach to the Psychoanalytic Treatment of Narcissistic Personality Disorders / International Universities Press, 1971.
21. Lacan, J. The function and field of speech and language in psychoanalysis. *Écrits: The First Complete Edition in English* / J. Lacan. New York : Norton, 2006.
22. Mahler M.S., Pine F., Bergmann A. The Psychological Birth of the Human Infant. New York : Basic Books, 1975.
23. Ogden, T. H. The analytic third – implications for psychoanalytic theory and technique. *The Psychoanalytic Quarterly*. 2004-jan. Vol. 73. Iss. 1.
24. Ogden T. H. Reclaiming un-lived life: experiences in psychoanalysis / Abingdon, Oxon; New York, NY: Routledge, 2016.
25. Ogden T.H. Toward a Revised Form of Analytic Thinking and Practice: The Evolution of Analytic Theory of Mind. *The Psychoanalytic Quarterly*. 2020-mar. Vol. 89. Iss. 2.
26. Ogden T.H. Coming to Life in the Consulting Room: Toward a New Analytic Sensibility. Edition: 1 / Routledge, 2021.
27. Ricoeur P. Freud and Philosophy: An Essay on Interpretation / Yale University Press, 1977.
28. Schwartz C. The Mythology Surrounding Freud and Klein. *Implications for Psychoanalysis*. Lexington Books, 2017.
29. Stolorow R., Atwood G., Orange D.M. Worlds of Experience. New York: Basic Books, 2002.
30. Stolorow R., Brandchaft B., Atwood G. Psychoanalytic Treatment: An Intersubjective Approach. The Analytic Press, Hillsdale, NJ, 1987.
31. Winnicott, D.W. Collected Papers: Through Paediatrics to Psycho-analysis. London : Tavistock Publications, 1958.
32. Winnicott, D.W. Playing and Reality. London: Tavistock, 1971.

#### REFERENCES:

1. Barranger, M., Barranger, W. The analytic situation as a dynamic field. *The International Journal of Psychosynthesis*, 89: 795–826, 2008.
2. Benjamin, J. Beyond doer and done to – an intersubjective view of thirdness / *The Psychoanalytic Quarterly* 2004-jan vol. 73 iss. 1.
3. Benjamin, J. Two-Way Streets: Recognition of Difference and the Intersubjective Third / *differences: A Journal of Feminist Cultural Studies*. Volume 17, Number 1, 2006.
4. Bion, W.R. Attention and Interpretation. London: Tavistock Publications, 1970
5. Bokanowski, T. The Modernity of Sándor Ferenczi. His Historical and Contemporary Importance in Psychoanalysis / Taylor & Francis, 2017.
6. Bollas, C. The Shadow of the Object: Psychoanalysis of the Unthought Know. Published: June 14, 1989 by Columbia University Press.
7. Bowlby, J. Attachment and Loss / Basic Books, 1969.
8. Britton, R. Subjectivity, objectivity, and triangular space / *The Psychoanalytic Quarterly* 2004-jan vol. 73 iss. 1.
9. Burston, D. Erik Erikson and the American Psyche: Ego, Ethics, and Evolution / Jason Aronson, Inc., 2006.
10. Chasseguet-Smirguel, J. Oedipus and psyche. *British Journal of Psychotherapy* 15 (4), 1999.
11. Erikson, E.H.; Childhood and Society. New York: Norton 1950 Identity and the Life Cycle. New York: Int. Univ. Press 1959.
12. Ferro, A. Trauma, reverie and the field. *Psychoanalytic Quarterly* LXXV(4): 1046–56, 2006.
13. Freud, S. Civilization and Its Discontents. *Standard Edition* 21: 57–145, 1929.
14. Fromm, E. Sigmund Freud's Mission: An Analysis of his Personality and Influence / Open Road Media, 2013.
15. Gerson, S. The relational unconscious: a core element of intersubjectivity, thirdness and clinical process / *The Psychoanalytic Quarterly* 2004-jan vol. 73 iss. 1.
16. Goodman, G. Therapeutic Attachment Relationships: Interaction Structures and the Processes of Therapeutic Change / Jason Aronson, Inc., 2009.
17. Green, A. The Analyst, Symbolization and Absence in the Analytic Setting (On Changes in Analytic Practice and Analytic Experience)–In Memory of D. W. Winnicott. *International Journal of Psychoanalysis* 56:1-22, 1975.
18. Harris, A., Kuchuck, S. The Legacy of Sandor Ferenczi. From Ghost to Ancestor / Taylor & Francis, 2015.
19. Kernberg, O. Identity: Recent findings and clinical implications. *Psychoanalytic Quarterly* 74: 969–1004, 2006.



20. Kohut, H. *The Analysis of the Self: A Systematic Approach to the Psychoanalytic Treatment of Narcissistic Personality Disorders* / International Universities Press, 1971.
21. Lacan, J. *The function and field of speech and language in psychoanalysis*, in J. Lacan *Écrits: The First Complete Edition in English*, New York: Norton, 2006.
22. Mahler, M.S., Pine, F. & Bergmann, A. *The Psychological Birth of the Human Infant*. New York : Basic Books, 1975.
23. Ogden, T.H. *The analytic third – implications for psychoanalytic theory and technique* / *The Psychoanalytic Quarterly* 2004-jan vol. 73 iss. 1.
24. Ogden, T.H. *Reclaiming unlive d life: experiences in psychoanalysis* / Abingdon, Oxon; New York, NY: Routledge, 2016.
25. Ogden, T.H. *Toward a Revised Form of Analytic Thinking and Practice: The Evolution of Analytic Theory of Mind* / *The Psychoanalytic Quarterly* 2020-mar vol. 89 iss. 2.
26. Ogden, T.H. *Coming to Life in the Consulting Room: Toward a New Analytic Sensibility*. Edition: 1 / Routledge, 2021.
27. Ricoeur, P. *Freud and Philosophy: An Essay on Interpretation* / Yale University Press, 1977.
28. Schwartz, C. *The Mythology Surrounding Freud and Klein: Implications for Psychoanalysis* / Lexington Books, 2017.
29. Stolorow, R., Atwood, G. & Orange, D.M. *Worlds of Experience*. New York: Basic Books, 2002.
30. Stolorow, R., Brandchaft, B., & Atwood, G. *Psychoanalytic Treatment: An Intersubjective Approach*. The Analytic Press, Hillsdale , NJ, 1987.
31. Winnicott, D.W. *Collected Papers: Through Paediatrics to Psycho-analysis*. London: Tavistock Publications, 1958.
32. Winnicott, D.W. *Playing and Reality*. London: Tavistock, 1971.

*Стаття надійшла до редакції 28.08.2023.  
The article was received 28 August 2023.*